

EVET, POZİTİVİZM TOPLUM MÜHENDİSLİĞİNİN FELSEFİ-İDEOLOJİK ZEMİNİDİR; AMA ÖRNEĞİN, 1917 ve 1920 DENEYİMLERİ İLE AFGANİSTAN !..UYGULAMALARI, SÜRECİN DİYALEKTİĞİ AÇISINDAN AYNI DEĞİLDİR

Münir Aktolga
Ağustos 2021

Evet, Afganistan'da bir zamanlar Sovyet destekli darbeci askerlerin gerçekleştirdiği "Sosyalist Devrim" de -buna bağlı olarak gerçekleşen Rus işgali de- ardından gerçekleşen ABD işgaliyle birlikte başlatılan "Batılılaşma Devrimi" de -ya da 1917 "Ekim Devrimi", veya 1920 "Cumhuriyet Devrimi" de- bunların hepsi birer toplum mühendisliği olayıdır, bunlar açık!..

Bunların hepsi de, son tahlilde, bir tür "kültür ihtilali" yaparak yeni bir "ulus inşası" anlayışına dayanıyorlardı. "Devrim" adı altında toplumun tarihsel olarak oluşan yaşam bilgileri -biz bunlara "kültür" diyoruz- bir kalemde saf dışı bırakılarak, toplum sanki bir "bilgisayarmış" gibi ona yukardan aşağıya doğru yeni bir işletme sistemi monte edilmeye çalışılıyordu... Daha önceki makalede bu konuları ele almıştık...

-Şimdi soru şudur: Peki ama, örneğin 1917 "işçi sınıfı devrimi", ya da Afganistan'daki "Sosyalist Devrim" ve bunu takip eden "Batılılaştırma Devrimi", gereken her şeyin yapılmış olmasına rağmen, bütün o "proletarya diktatörlüğü anlayışlarına, ya da arkalarına Sovyetler ve ABD gibi "süper" güçleri almış olmalarına rağmen gürpedek göçüp giderlerken, neden Türkiye'de gerçekleşen "1920 Devrimi" halâ ayaktadır?.. Daha da ileri gidersek, neden o kendi diyalektik inkârını yaratma sürecinde -iki ileri bir geri adımlar atarak da olsa- kabuk değiştirme yolunda ilerleyebilmektedir? Nedir bunların arasındaki esasa ilişkin fark?..

Afganista'da olup bitenler ortada!..

İster sırtını Sovyetler'e dayayarak, "kapitalist olmayan bir yoldan sosyalizme ulaşmayı" hedef alan "Sosyalist Devrim" şeklinde olsun, ister bunu takip eden ABD ve NATO güdümlü bir dinamikle ülkeyi "devrimci bir şekilde batılılaştırarak yeni bir ulus yaratma" girişimi şeklinde, bunların hepsinin altında yatan, son tahlilde, yabancı bir gücün etkisiyle ülkeye zorla yeni bir kimlik kazandırma çabasıdır...

(Burada altı çizilmesi gereken noktanın, bir dış kuvvetin etki alanı içinde, onun iradesine tabi olarak yukardan aşağıya doğru değişime zorlanmak ile, dış dinamiklerin iç dinamiklerle etkileşimine bağlı olarak değişim ve gelişme arasındaki fark olduğu anlaşılıyor sanırım...)

Bütün mekanik dünyada geçerli olan "etki-tepki ilkesi"...

Bir toplumu dışardan zorlayarak ona "yeni bir kimlik" kazandırmaya kalktığınız an, bunun sonucu, "etkiye karşı tepki" prensibi gereğince, bir avuç "işbirlikçinin" dışında (bunlar bireyler olarak son derece iyi niyetli de olabilirler, bu önemli değildir...) sistemin içindeki bütün unsurların -her birinin gerekçesi ayrı da olsa- dışardan yapılan müdahaleye karşı ortak tepki göstermeleridir

(bu arada, toplumsal tabanı daha güçlü olan söz konusu reaksiyona damgasını vurur bu başka bir konudur...)

Peki ya “1917 işçi sınıfı devrimi”, buradaki durum nedir?..

Evet, “1917’ işçi sınıfı devrimi” 1. Dünya Savaşı’nın yarattığı kaos ortamının ürünüdür; ama o, hiçbir şekilde Afganistan’da olduğu gibi öyle bir “dış kuvvetin zorlamasıyla falan gerçekleştirilmemiştir! Tam tersine, burada bizzat işçi sınıfının ve onun toplumsal müttefiklerinin aşağıdan yukarıya doğru -sürecin doğası gereği reaksiyoner ve “popülist” de olsa- kitle desteği söz konusudur!..

Ama bütün bunlar işin özünü değiştirmiyor, çünkü burada da gene “profesyonel devrimciler” adı altında sahnede olan pozitivist toplum mühendisliği anlayışdır! Bütün diğer etkenlerin yanı sıra “devrime” yol gösteren ana unsur sisteme ve sınıfa dışardan bir ideoloji-dünya görüşü iletmeye oluyordur!.. (İşçi sınıfının dünya görüşünün -Diyalektik Materyalizmin ışığı altında oluşan işçi sınıfı ideolojisinin- sınıfa profesyonel devrimciler tarafından dışardan iletileceği konusu Marksizmin özünü oluşturur...)

Marksizm ve onun dünyaya bakış açısı olan diyalektik materyalizm işçi sınıfının ergenlik döneminin dünya görüşüdür demiştik!.. Yani 1917 Devrimi’nden 72 yıl sonra “zamanını, miyadını dolduran” aslında belirli bir döneme özgü dünya görüşü oluyor...

Kendi ergenlik döneminizi -ya da çocuklarınızınkini- getirin gözünüzün önüne!.. O kimlik oluşturma çağınızı, dünyanın sadece kendi etrafınızda döndüğünü sandığınız süreci!.. İşte aynı diyalektik toplumsal düzeyde de geçerlidir... Ne yapacaktı yani işçi sınıfı, meydanı burjuvaziye bırakarak kaderine küsüp sesini keserek oturacak mıydı!..

(Bu konuyu daha önce ayrıntılı olarak ele aldığımız için burada uzatmak istemiyorum. İsteyen, M. Aktolga “Herşeyin Teorisi...” s.415, ya da <http://www.aktolga.de/m23.pdf> bakabilir...)

Ve 1920!.. Doğrudur, onun da altında pozitivist dünya görüşü ve bir tür toplum mühendisliği anlayışı yatıyor; ama onun farklı bir yanı daha vardır!..

Evet, çıplak gözle bakıldığı zaman “1920 Devrimi” de pozitivist dünya görüşünden destek alan bir olaydır. Eski sistemin yetiştirdiği Devletçi “Beyaztürk” kadroların, Osmanlı artığı antika Devlet anlayışını da arkalarına alarak yukardan aşağıya doğru gerçekleştirdikleri bir tür “iç tarihsel devrim” olayının son perdesidir!.. (<http://www.aktolga.de/t5.pdf>) Ama dikkat edin, onun hedefi, 1917’ de olduğu gibi, sistemin içinde gerçekleşen bir altüstlük yoluyla özel mülkiyete son vererek giderekten sınıflı toplumu ortadan kaldırmak” falan değildir!.. O, yani 1920, varolan toplumsal dinamiklere dayanarak -Devletçi bir çerçeve içinde, “Devlete bağlı bir kapitalizm yaratma” amacıyla yola çıkmış da olsa- önüne modern kapitalist bir toplum haline gelme hedefini koymuştu... Böylece, bir Osmanlı Cumhuriyeti olarak doğan Cumhuriyetimiz, zamana

yayılan bir süreç içinde sistemin diyalektik anlamda inkarının yolunu açık bırakıyordu...

1917 ise, kendi varoluş gerekçesinin sonucu olarak diyalektik inkarının yolunu tıkayarak, kendisine kendini tüketmekten başka bir yol bırakmamıştı!.. Çünkü, modern sınıfsız toplum, aynen ana karnında gelişen bir çocuk gibi, ancak sınıflı toplumun içinde, üretici güçlerin gelişmesiyle -onun diyalektik anlamda inkarı olarak- ortaya çıkabilirdi. Devlet eliyle yukardan aşağıya doğru zorla sınıfsız bir toplumu inşa etmek mümkün değildi... Bu durumda en fazla, devlet adına üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan ve bu şekilde üretici güçlerin gelişmesinin önündeki başlıca engel haline gelen yeni tipten devletçi bir sınıf ve sistem -devlet sınıfı- yaratılabilirdi...

Evet bizdeki süreç içinde de buna benzer bir Devlet sınıfı ve Devletçi sistem ortaya çıkmıştı, ama bunun yanı sıra bizde özel mülkiyete dokunulmadığı için söz konusu Devletçi sistemin diyalektik anlamda kendi inkarını yaratma yolu açık kalıyordu. Sovyetlerde ise, yolu tıkayan bizzat o yeni Devlet sınıfının temsil ettiği dünya görüşü olmuştu... Üretim araçlarının mülkiyetini elinde tutan “işçi sınıfı devletinin” varlığı sistemi daha ileriye -sınıfsız bir topluma- götürecektir olan yolun önündeki engelin kendisi idi...

Kendi karşıtını yaratarak varolmanın, ilerlemenin diyalektiği...

Bakın yayına hazırladığım yeni kitapta (“Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri Açısından Osmanlı’dan Bu Yana Türkiye’de Kapitalizmin Gelişime Diyalektiği” ...) bunu nasıl açıklamışız:

“Peki, nasıl olmuştur da, yukardan aşağıya doğru o “Batılılaşma” süreci, diyalektik anlamda kendi inkârı olan bir Anadolu sivil toplum potansiyelini yaratabilmiştir? Ucu, bugün Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar uzanan bu diyalektik nasıl bir diyalektiktir?..

Cevap şöyle:

Ortaçağ Avrupa’sında feodaller kent toplumu olarak sivil toplumu nasıl yarattılarsa, bizim batıcı Devlet sınıflarımız da, Anadolu sivil toplumunu gene aynı şekilde, aynı diyalektiğe tabi olarak yaratmışlardır! Yaratmışlardır -bu süreç halâ devam ediyor- çünkü, gene o aynı “Devleti kurtarmak” güdüsüyle yaratmak zorunda kalmışlardır!..

Örneğin, tekrar Ortaçağ’da bir kentin kurulması olayını ele alalım. Bir feodal bey neden kent kurucu oluyordu? Feodalizmle, kapitalizmin ana rahmi kent arasındaki ilişki ne idi?..

Feodal bey, bir kenti kurarken kendi ipini çektiğinin farkında değil mi idi? Ya da, kenti kurarken, intihar etmek için, kendini yok etmek için mi yapıyordu bunu? Tabii ki hayır! O an onun tek düşündüğü kendi çıkarı idi! Kent kurulacak, ticaret gelişecek, o da bundan yararlanacaktı. Pazardan vergi alacak, kendi tüketim ihtiyaçlarını daha kolay temin edecekti vs. Bir de tabii, sistemin kendi içindeki çelişkiler açısından, köylülerin-serflerin, yani kendi karşıtlarının dışında, onlara karşı kendisini güçlendirecek, onlara bağımlı olmaktan kurtaracak, altın yumurtlayan bir tavuk gibi, sırf kendisine tabi bir alternatif, bir çıkış yolu olarak görüyordu onu-kenti. İşte, kendi “inkârını” yaratma olayı budur...

Başka bir örnek verelim. Burjuvaziyi ele alalım. Bugün burjuvalar “araştırma-geliştirme” çalışmalarına milyarlarca dolar yatırıyorlar. Neden?..

Yeni bilgilerin üretilmesine yol açarak, bu bilgileri kullanıp, rekabette üstte kalabilmek, daha çok kâr elde edebilmek için değil mi?.. Ama her yeni bilgi, pratikte, üretici güçlerin biraz daha gelişmesine yol açıyor. Ve giderekten o hale geliyor ki, kapitalistler, daha çok kâr elde edebilmek için, işçilerin yerine mümkün olduğu kadar makineleri, robotları kullanmaya başlıyorlar. Başlangıçta müthiş bir şey bu tabii! Ne grev var, ne hasta olmak! Her bir robot, altın yumurtlayan bir tavuk onlar için! Ama bir düşününüz şöyle, nereye gidiyor bu işin sonu diye! İlerde, işçilerin yerini büyük ölçüde robotlar aldığı zaman nasıl artı değer elde edecek kapitalist! Artı değer olayı, işçinin sırtından kazanılan değerle ilgili bir şey değil midir, işçinin yerini robot alınca artı değer de ortadan kalkar! Artı değer olmayınca da kapitalist olmaz! Kapitalizm kendi inkârını yaratmaktadır. Modern komünal topluma giden yol işte böyle inşa ediliyor...

Tekrar Osmanlı'nın ve Cumhuriyet Türkiye'sinin “Batılılaşma” sürecine dönüyoruz. Evet, nasıl olmuştur da bu süreç zamanla kendi diyalektik inkarı olarak bir “Anadolu kapitalizminin” ortaya çıkmasına neden olmuştur?..

Burada birbiriyle içiçe iki süreçle karşılaşırız. Birincisi açıktır, “Beyaztürk” egemenliği altında yaşanan süreçtir bu!.. İkincisi ise, bunun diyalektik anlamda zıttı olarak geliyordu!..

İlk adımda, Batı kültürüne göre yeni insan tipleri ve yeni bir toplum yaratılmaya çalışılıyordu. Burada amaç, yeni insan tipleri ile yeni bir yaşam biçiminin toplumda egemen hale gelmesi idi. Bu amaçla, sistemin içinde, Batı'dakilere benzer kurumların oluşturulmasına çalışıldı. Meşrutiyet'in ilanı, Tanzimat Fermanı, Parlamento'nun oluşması, bankaların kuruluşu, Batı'dakilere benzer yeni yasaların çıkarılması vs. bütün bunlar hep tepedeki batıcı bürokratların yeni bir sistem yaratabilmek için başvurdukları etkinliklerdi...

Şimdi söz Şerif Mardin'de...

“Bunlar, sivil kurumların Türkiye’de bulunmadığının ve bunun da kendilerini, fikirlerini tatbik imkanı az olan sosyolojik bir yapı ile karşı karşıya bıraktığının farkındaydılar. Bundan dolayı gerek ittihatçılar, gerek Kemalistler bu arayışta temsil edecek kurumları (bankalar vs.), sınıfları (ticari ve endüstri burjuvazisi) ve yasaları (Cumhuriyetin Medeni Kanunu ve Ticaret Yasaları) temellendirmeye çalıştılar. İlginç olan ve kurumsal sosyolojinin üzerinde durması gereken gelişme, “sivil toplum” kurucusu olarak tanımlayabileceğimiz bu yeni yapıların, uzun vadede Kemalistler tarafından değil, fakat dindar Müslümanlar tarafından zaptedilmiş olduklarıdır”. (Şerif Mardin. (1999). “Din ve İdeoloji.” İletişim Yayınları, İstanbul.)

Yani Şerif Mardin diyor ki; Batıcı Devlet sınıfı kendine bir kitle temeli yaratarak kendi dünya görüşüne göre yeni bir toplum inşa edebilmek için (kendisine bağlı, batıcı-Devletçi bir kapitalist toplum yaratabilmek için) Batı’da kapitalist sistem içinde varolan kurum ve kuralları yukardan aşağıya doğru Türkiye Toplumunu içinde de oluşturmaya çalışır. Bunu yaparken onun amacı “cahil”, “geleneksel İslamcı muhalefeti” eriterek yok etmek, insanları bu yeni kurum ve kuralların-ilişkilerin içinde kendi dünya görüşüne göre yeniden şekillendirmektir. Ama işte “evdeki pazar çarşısına pek uymaz”!..

Örneğin, bankacılık sistemini ele alalım: Bankayı kurdun, bu kolay! Başına da kendi görüşüne uygun Devletçi bir müdür, personel vs. atadın. Bu da kolay! Peki kime hizmet verecekti bu banka? Senin o “cahil”-“geleneksel İslamcı” insanlarına değil mi?.. Peki, köylü Mehmet ağaya krediyi verdin, işleri iyi gitti. Seneye daha büyük bir kredi... Gübreydi, yeni makinalardı derken al sana işte bir Anadolu kapitalisti!.. Aynı süreç ticaret ve sanayi kapitalizminin gelişimi açısından da geçerlidir. “Kapitalistleşmek” mi diyordunuz, alın işte size kapitalist! Böyle gelinir 1950 lere! DP bu sürecin ürünü olur...”

Bunun, “zamana yayılarak gelişen bize özgü bir burjuva devrimi” süreci olduğunu söylemiştik, bu nedenle, süreç henüz daha sona ermedi. Bu arada, Osmanlı artığı yapıdan miras kalan “Çevre” unsurlarının “Merkez”e doğru yürüyüşüne ve reaksiyonun ağır bastığı bir ivmeyle onu işgal ederken Devlet tarafından Devletleştirilmelerine de şahit olduk! Şimdi artık önümüzde bütün sivil toplum unsurlarının “tarihsel bir uzlaşma” anlayışı çerçevesinde el ele vererek yaratacakları demokratik bir cumhuriyet olma aşamasına doğru evrilme var... Neye sahip olduğumuzu iyi bilelim ve ona sahip çıkalım...